

PAWEŁ PIETRZYK

ORCID [0000-0002-5548-7456](https://orcid.org/0000-0002-5548-7456)

ppietrzyk@archiwa.gov.pl

(Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych)

WSPÓŁCZESNE UWARUNKOWANIA I PERSPEKTYWY DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH – PRÓBA DIAGNOZY

Słowa kluczowe: działalność naukowa archiwów, zarządzanie dokumentacją elektroniczną, badania interdyscyplinarne w archiwistyce, humanistyka cyfrowa, archiwistyka cyfrowa

Streszczenie

Działalność naukowa archiwów państwowych od kilkunastu lat przeżywa widoczny regres i jest przedmiotem krytycznych ocen środowiska archiwalnego. W artykule naszkicowano aktualny stan, w jakim znajduje się działalność naukowa archiwów państwowych. Zaproponowane zostały najważniejsze obszary problemowe, wymagające przeprowadzenia pogłębionej analizy i dyskusji środowiskowej. Autor przedstawił priorytetowe potrzeby badawcze współczesnej archiwistyki, w których badania naukowe są niezbędne dla dalszego rozwoju archiwów. Są to: współczesna biurowość elektroniczna i metody kształtowania zasobu narastającego (zarządzanie dużymi zbiorami danych archiwalnych, standardy metadanych, tworzenie modeli wyszukiwania informacji, selekcja i wartościowanie dokumentacji elektronicznej i mieszanej, problematyka trwałego przechowywania dokumentów, powstałych w elektronicznych i hybrydowych systemach dokumentacyjnych); rozwój instytucjonalny archiwów państwowych (systemy informatyczne do zarządzania zasobem), systemów inteligentnych budynków w odniesieniu do budynków archiwalnych, nowoczesne metody profilaktyki konserwatorskiej i konserwacji; metodyka archiwalna (granice i narzędzia badawcze współczesnej metodyki archiwalnej, z uwzględnieniem różnorodności form i typów dokumentacji). Ponadto, wskazano konieczność podjęcia badań interdyscyplinarnych w zakresie humanistyki cyfrowej, a także opracowanie nowoczesnego słownika terminologicznego archiwistyki oraz prac rozwijających zasady edytorstwa źródeł archiwalnych XX i XXI w. z uwzględnieniem ich nowych form cyfrowych i internetowych. Omówione zostały propozycje preferowanych rozwiązań organizacyjnych w dziedzinie prac naukowych archiwów, uwzględniających nową organizację nauki w Polsce, wynikającą z reformy 2018 r.: powołanie szkoły archiwalnej oraz systemu grantów naukowych w ramach współpracy ze Stowarzyszeniem Archiwistów Polskich.

Działalność naukowa archiwów państwowych od kilkunastu lat przeżywa widoczny regres. Ten stan rzeczy jest przedmiotem krytycznych, nierzadko negatywnych, ocen i komentarzy formułowanych przez środowisko archiwów¹. Artykuł jest formą wypowiedzi, mającą na celu naszkicowanie aktualnego stanu, w jakim znajduje się działalność naukowa archiwów państwowych. Zaproponowane zostały najważniejsze obszary problemowe, wymagające przeprowadzenia pogłębionej analizy opartej na rzeczywistych danych statystycznych i jakościowych. Dopiero na tej kanwie możliwe będzie przyjęcie trafnych rozstrzygnięć i określenie planu działania.

Dyskusję nad perspektywami i przyszłym modelem działalności naukowej archiwów państwowych należałoby rozpocząć od pytania o cel prowadzenia tej działalności, ściślej, w jaki sposób powinna ona wspierać rozwój archiwów, dla jakich kierunków ich funkcjonowania i jakich zadań jest najbardziej potrzebna. Do ustawodawstwa archiwalnego badania naukowe zostały wprowadzone w tym celu, aby dostarczyć mocnej teoretycznej podbudowy i zapewnić naukowe podstawy rozwoju archiwów państwowych². Aby wytyczać kierunki tego rozwoju, a przez to usprawniać główne obszary działania archiwów jako instytucji powołanych do właściwego przechowywania, zabezpieczania, opracowania i udostępniania zgromadzonych w nich zasobów. Indywidualny rozwój naukowy pracowników archiwów, podnoszenie kwalifikacji, zdobywanie stopni i tytułów naukowych jest elementem ważnym, niemniej nie może stanowić celu samego w sobie. A zatem, odpowiedź na pytanie postawione w tytule artykułu o dzisiejszy stan nauki w archiwach powinna być poprzedzona refleksją o bardziej ogólnym charakterze. Czym współcześnie jest uzasadniona potrzeba prowadzenia działalności naukowej przez archiwa? Do czego archiwom potrzebna jest nauka? Czy pracownicy posiadający stopień naukowy doktora, doktora habilitowanego lub tytuł profesora są w ogóle w archiwach potrzebni, a jeżeli tak, to jaka powinna być ich rola? Czy dla elitarnej grupy pracowników naukowych niezbędne są odrębne warunki zatrudniania, czy może zatrudnienie na stanowisku naukowym w archiwum powinno łączyć się ze stanowiskiem naukowo-badawczym na uczelni wyższej?³

¹ Zob. m.in.: H. Ciechanowski, T. Żuchowski, *Działalność naukowa archiwów państwowych w latach 2011–2016*, [w:] *Archiwa, źródła, historia. Prace ofiarowane w siedemdziesiąte urodziny Profesora Władysława Stępniaaka*, pod. red. nauk. E. Rosowskiej, Warszawa 2018, s. 69–79.

² Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 1983, nr 38, poz. 173, z późn. zm., art. 28 ust. 6).

³ Obszerną analizę działalności naukowej archiwów państwowych i stanu ich kadry naukowej przedstawił Janusz Łosowski, idem, *Praca naukowa w archiwach i sposoby jej wspierania*, [w:] *Nowe funkcje archiwów*, pod. red. I. Mameczak-Gadkowskiej i K. Strykowskiego, Poznań 2015, s. 97–115. Zob. także: H. Ciechanowski, *Działalność naukowa archiwów państwowych w koncepcjach Naczelnych Dyrektorów Archiwów Państwowych w XXI wieku (Artykuł dyskusyjny)*, „Archeion” 2018, t. 119, s. 317–329.

Przełom XX i XXI w. to czas bardzo szybkich zmian otoczenia archiwów, zmian kontekstu ich działalności. Dotykają one wszystkich dziedzin działalności archiwalnej, a związane są z niespotykanym wcześniej tempem postępu technologicznego, który bardzo silnie wpływa na najważniejsze obszary funkcjonowania archiwów, przede wszystkim w zakresie gromadzenia materiałów archiwalnych, w tym selekcji ich twórców, narzędzi nadzoru nad narastającym zasobem, kryteriów wartościowania i brakowania, lecz w rezultacie oddziałuje także na przechowywanie i zabezpieczanie materiałów archiwalnych i wreszcie ich udostępnianie. W rezultacie informatyzacji współczesnej biurowości ciągłym zmianom podlegają sposoby dokumentowania rzeczywistości. Powstało wiele nowych, różnorodnych typów i form dokumentów, wytworzonych w zróżnicowanych registraturach. Współczesne systemy dokumentacyjne nie tyle ewoluowały w określonym kierunku, co przybrały formę zmieniających się i różnicujących pod wpływem postępu technologicznego systemów zarządzania dokumentami, jako komponentu większych systemów zarządzania pracą, coraz częściej wywierających bezpośredni wpływ na działalność twórców dokumentacji. Technologiczne przekształcenia na przedpolu archiwalnym implikują konieczność przebudowy i unowocześnienia dotychczas przyjętych zasad selekcji i wartościowania dokumentacji, zasad gromadzenia materiałów archiwalnych w archiwach oraz prawnych regulacji dotyczących ich przechowywania w długiej perspektywie czasowej, przy jednoczesnym zapewnieniu wiarygodności i integralności dokumentów. Z punktu widzenia kształtowania narastającego zasobu archiwalnego, ważne są nie tylko zmiany wynikające z ciągłej aktualizacji istniejących rozwiązań technicznych bądź wprowadzania nowych, lecz ich bardzo duża częstotliwość i intensywność. Upływ czasu, który w świecie tradycyjnej archiwistyki był sprzymierzeńcem archiwisty, współcześnie stał się jego głównym oponentem⁴.

Aby sprostać wyzwaniom stojącym przed archiwami w tej sferze ich działalności, aby zapewnić kompletność i reprezentatywność zasobu archiwalnego do przyszłych badań historycznych, niezbędne jest podejmowanie przez archiwa (archiwistów) prac naukowych. W równym stopniu szukanie własnych, autorskich rozwiązań, jak i korzystanie z osiągnięć innych: uniwersytetów bądź archiwów zagranicznych. Zakres problemowy badań koniecznych do podjęcia jest niezwykle obszerny. To przede wszystkim współczesna kancelaria, systemy zarządzania dokumentami, typy i właściwości dokumentów elektronicznych, metody i kryteria selekcji i wartościowania nowoczesnej dokumentacji, jej przyjmowania i zapewnienia dostępności w długim czasie.

⁴ O obecnych wyzwaniach stojących przed archiwami, zob. m.in.: W. Piasek, „*Nowa archiwistyka*” – w *stronę kulturowej teorii archiwum i archiwaliów*, [w:] *Nowa archiwistyka – archiwa i archiwistyka w ponowoczesnym kontekście kulturowym*, Toruńskie Konfrontacje Archiwalne, t. 4, red. W. Chorążyczewski, W. Piasek, A. Rosa, Toruń 2014, s. 11–24; W. Chorążyczewski, *Uwagi o przedmiocie i problematyce zantropologizowanej archiwistyki*, ibidem, s. 25–37.

Technologiczne zmiany, choć bardziej pasuje tutaj określenie rewolucja technologiczna, na przedpolu archiwalnym wymagają też od archiwów zmian organizacyjnym, w celu dostosowania ich rozwoju instytucjonalnego do współczesnych wyzwań. Potrzeby badawcze dotyczą zwłaszcza zagadnień zarządzania zróżnicowanym zasobem archiwalnym: dokumentacją elektroniczną i bazami danych, materiałami tradycyjnymi i ich kopiami cyfrowymi. To także zagadnienia takiego zarządzania dostępem do zbiorów archiwalnych, aby zapewnić ich integralne, kompletne wykorzystanie, bez względu na nośniki i techniki wytworzenia. Niemniej ważne jest wypracowanie naukowych podstaw zarządzania archiwami jako instytucjami funkcjonującymi w sieci, a także inwestowanie w nowoczesne metody konserwacji i restauracji dokumentów.

W przeszłości najważniejsze kierunki rozwoju archiwistyki, konstytutywne dla archiwów, określał kontekst historyczno-ustrojowy ich działalności. Pierwsze dziesięciolecia po zakończeniu II wojny światowej, to czasy ogromnego napływu do archiwów państwowych różnego rodzaju dokumentacji: ratowanej ze zniszczeń wojennych, zabezpieczanej po okupacyjnych władzach niemieckich, a także napływającej w związku z powojennymi zmianami ustrojowymi (takimi jak nacjonalizacja, reforma rolna) i nowo utworzonymi urzędami władzy ludowej. Podobne procesy zachodziły także po zakończeniu I wojny światowej i odrodzeniu się polskiej państwowości, gdy głównym zadaniem było zabezpieczenie archiwów po władzach zaborczych, restytucja i rewindykacja zbiorów archiwalnych przede wszystkim z Rosji, Niemiec i Austrii. W II połowie XX w. cała uwaga i niemal cały wysiłek pracy archiwalnej zostały skierowane na realizację zadań praktycznych, wzmożoną aktywność na polu metodyki archiwalnej oraz w obszarze kształtowania zasobu tak, aby opanować przejmowanie dużych kompleksów akt, ich porządkowanie, przygotowanie do udostępniania oraz organizowanie przedpola archiwalnego. W archiwach potrzebna była coraz większa liczba archiwistów zajmujących się i prowadzących badania naukowe po to, aby wypracować w praktyce metody opracowania akt. O metodyce archiwalnej dyskutowano niemal na każdej konferencji naukowej, organizowano też konferencje metodyczne, poświęcone wyłącznie tej problematyce. Rozkwit przeżywały zebrania naukowe w archiwach, podczas których prezentowane były i dyskutowane w przeważającej mierze zagadnienia związane z metodami porządkowania i opracowania poszczególnych rodzajów akt. Rezultaty prac związanych z opracowaniem zasobu, udziału w zespołach do spraw opracowania wskazówek metodycznych określonego typu dokumentacji, czy po prostu własne przemyślenia z prowadzonych badań, archiwiści publikowali na łamach „Archeionu”⁵.

⁵ W tomach od 1 do 100 czasopisma (do 1999 r.), liczących 4807 pozycji, 286 artykuły zostały poświęcone terminologii, problemom ogólnym i szczegółowym archiwistyki, przy czym teorii archiwalnej – 62 artykuły, a zagadnieniom ogólnym opracowania akt – 112 pozycji. Najliczniej na łamach „Archeionu” reprezentowane były recenzje z druków zwartych i czasopism – 2045, zob.: „Archeion”, Dodatek do t. 100, red. R. Piechota, Warszawa 2000, s. 58–77.

Od lat 90. XX w. i w I dekadzie XXI w. zaangażowanie i rozmach prac merytorycznych archiwistów wyraźnie zahamował. Analiza aktów normatywnych naczelnego dyrektora archiwów państwowych dotyczących metodyki archiwalnej z ostatnich 20 lat doskonale obrazuje te niekorzystne tendencje. Z roku na rok na naukowe opracowanie zasobu poświęcane było w archiwach coraz mniej czasu. Wprowadzenie komputerów do codziennej pracy archiwów, rozpoczęcie budowy ewidencyjnych baz danych, a następnie przejście do systemów teleinformatycznych mających służyć zarządzaniu zasobem archiwalnym, spowodowało, że w wielu archiwach zaprzestano nie tylko prac badawczych związanych z naukowym podejściem do opracowania zasobu, ale też zaprzestano samego opracowania⁶. Główny nacisk został położony na ewidencjonowanie materiałów archiwalnych i jak najszybsze ich udostępnianie online. Do słownika archiwalnego wkradło się też dodatkowe pojęcie związane z ewidencjonowaniem, czyli inwentaryzacja zasobu. Praca archiwisty została sprowadzona do czynności technicznych, w pewnym sensie została zautomatyzowana. Sam archiwista w rezultacie tych zmian stał się przede wszystkim pracownikiem odpowiedzialnym za zgodność stanu faktycznego ze środkami ewidencyjnymi, a informacja archiwalna i powierzchownie pojęta popularyzacja prac archiwów i ich zasobu stały się najważniejszymi formami działalności, łatwymi nie tylko do wykonania, ale przede wszystkim do zmierzania i relacjonowania⁷.

Zjawisko to potwierdza przegląd tematyki zebrań naukowych archiwów oraz dorobku publikacyjnego pracowników archiwów państwowych z ostatnich czterech–pięciu lat. Zainteresowania badawcze archiwistów skupiają się głównie na zagadnieniach historycznych i z historią związanych: archiwoznawczych i źródłoznawczych⁸. Większość publikacji w czasopiśmie archiwalnych i archiwalno-historycznych zawiera się właśnie w tej problematyce. Artykuły pracowników archiwów państwowych poświęcone teorii archiwalnej należą do mniejszości. Jeszcze mniej prac ma charakter badań bądź rozważań interdyscyplinarnych, które w archiwistyce europejskiej, a także amerykańskiej i kanadyjskiej zajmują coraz większy obszar nauki o archiwach. Prace z pogranicza archiwistyki i socjologii, kulturoznawstwa, antropologii kultury itp., a także – spoza humanistyki – przykładowo informatologii, bibliologii, nauk o zarządzaniu, na łamach polskich czasopiśmie archiwalnych publikują najczęściej uczeni uniwer-

---

⁶ O współczesnym kryzysie opracowania w archiwach państwowych, zob.: D. Magier, Wyniki ankiety „Opracowanie w archiwach państwowych AD 2018”, <http://archiwozofia.com/single-post/2019/07/17/Wyniki-ankiety-Opracowanie-w-archiwach-pa%C5%84stwowych-AD-2018> [dostęp: 14.11.2019]. Zob. także: idem, *Pracownicy archiwów państwowych w 100-lecie ich istnienia. Próba portretu zbiorowego*, „Archiwa – Kancelarie – Zbiory” 2019, nr 10(12), s. 111–122.

⁷ A. Górak, D. Magier, *Selekcja archiwalna jako konstruowanie zasobu źródeł historycznych*, „Archiwa – Kancelarie – Zbiory” 2011, nr 2(4), s. 131–143.

⁸ Szczegółowo omawia to zagadnienie Hubert Mazur, zob.: idem, *Archiwoznawstwo w XXI wieku – wyzwania, problemy, kierunki zmian*, „Archiwa – Kancelarie – Zbiory” 2018, nr 9(11), s. 125–148.

syteccy, rzadko pracownicy archiwów⁹. Istotnie odczuwalny był i jest nadal brak studiów nad dokumentem elektronicznym i systemami zarządzania dokumentacją elektroniczną w kontekście systematyzacji biurowości elektronicznej i archiwów cyfrowych. Ostatnie lata nie obfitowały w wiele publikacji poświęconych badaniu potrzeb współczesnych użytkowników archiwów, w tym użytkowników zbiorów cyfrowych, choć wydatki na digitalizację i systemy informatyczne pochłaniają znaczącą część budżetu archiwów państwowych. W dorobku piśmienniczym pracowników archiwów państwowych niewiele jest prac dotyczących zagadnień, w których właśnie archiwiści powinni odgrywać kluczową rolę, takich jak terminologia archiwalna¹⁰, systemy opisu archiwalnego i opisu bibliograficznego materiałów archiwalnych, edytorstwo źródeł archiwalnych. Nieco bardziej pozytywny obraz przedstawia stan badań w zakresie konserwacji archiwalnej, które prowadzone są wspólnie z bibliotekami i muzeami.

Zmieniający się kontekst działania archiwów oznacza również bardzo głęboką ewolucję potrzeb użytkowników¹¹. Dostosowanie zasad i form udostępniania do nowych potrzeb jest wyzwaniem i zobowiązaniem archiwów. Zagadnienie to zostało obszernie omówione w pracach Joanny Chojeckiej i Marleny Jabłońskiej, w których autorki określiły obszary problemowe wymagające rozwiązań opracowanych metodami naukowymi. Warto w tym kontekście zwrócić uwagę na pomijany niekiedy aspekt dostosowania się archiwów do dyrektyw o ponownym użyciu dokumentów wytworzonych przez podmioty działające na terenie Unii Europejskiej (tzw. re-use, ponowne wykorzystanie informacji sektora publicznego), w tym administrację rządową i wszystkich beneficjentów środków europejskich, a zatem również instytucje i osoby korzystające ze środków na badania naukowe¹². Biorąc pod uwagę te nowe reguły wykorzystania dokumentacji, nie sposób nie zauważyć, że archiwa z roli przechowawców materiałów ważnych głównie dla historyków stać się mogą, a zapewne i powinny, ważnymi centrami wiedzy i informacji pozwalającymi rozwijać sieć różnorodnych usług informacyjnych¹³.

---

⁹ Przegląd artykułów poświęconych opracowaniu zasobu, opublikowanych na łamach czasopism historyczno-archiwalnych, przedstawił Hubert Mazur, idem, *Metodyka archiwalna w czasopismach i seriach wydawniczych archiwów państwowych*, [w:] *Wokół metodyki archiwalnej. Księga dedykowana prof. Wiesławie Kwiatkowskiej w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, red. W. Chorążyczewski, A. Rosa, M. Zmudziński, Toruń 2018, s. 95–123.

¹⁰ Zob.: B. Nowożycki, *Prace nad Polskim słownikiem archiwalnym prowadzone przez NDAP w latach 1974–2008*, „Archeion” 2016, t. 117, s. 103–129.

¹¹ Zmiany potrzeb użytkowników archiwów w kontekście rozwoju społeczeństwa informacyjnego, zob.: A. Rosa, *Funkcja edukacyjna archiwów*, Warszawa 2012, s. 55–72; A. Kulecka, *Użytkownik i jego potrzeby w ewolucji funkcji archiwów*, [w:] *Nowe funkcje archiwów...*, s. 67–83.

¹² Kwestie te omawia Dariusz Grot, idem, *Eksploatacja zasobów archiwalnych jako ponowne wykorzystywanie informacji*, „Archeion” 2016, t. 117, s. 129–189.

¹³ Szerzej nt. ponownego wykorzystania danych badań naukowych, zob.: A. Krzemińska, *Zabezpieczenie i ponowne wykorzystanie dokumentacji badań naukowych (tzw. surowych danych) – teoria*

Coraz szersza informatyzacja życia społecznego nakazuje zadać pytanie, która z istniejących instytucji najlepiej nadaje się do roli organizatora systemu przechowywania i udostępniania tego rosnącego strumienia danych. Archiwa państwowe już częściowo na to pytanie odpowiedziały. W roku 2020 zakończy się projekt Archiwum Dokumentów Elektronicznych. Powstanie pierwszy wirtualny magazyn przeznaczony dla bezpiecznego przejmowania i przechowywania naturalnych dokumentów elektronicznych. Tym samym archiwa stają się czynnym uczestnikiem przemian technologicznych, a nie ich biernym odbiorcą.

Dzisiaj, nowe potrzeby i oczekiwania społeczne wobec archiwów, związane ze zmianami społecznymi, rozwojem wiedzy, osiągnięciami technologii informatycznej i powszechną informatyzacją, spowodowały, że stanęły one, podobnie jak po zakończeniu obu wielkich konfliktów XX w., w obliczu konieczności ponownego sformułowania zakresu badawczego swojej działalności naukowej. Powinny podjąć – jak określiła to prof. Halina Robótka – „pracę od podstaw”, aby sprostać nowym wyzwaniom i skutecznie zarządzać zasobem zarówno już zgromadzonym, jak i tym, który w niedługim czasie zostanie do archiwów przekazany¹⁴.

Można wskazać kilka najważniejszych, z punktu widzenia aktualnych potrzeb archiwów, obszarów badawczych:

1. Współczesna biurowość elektroniczna i metody kształtowania narastającego zasobu archiwalnego. W tym obszarze najważniejsze postulaty badawcze dotyczą tzw. przedpola archiwalnego: zarządzanie dużymi zbiorami danych archiwalnych, standardy metadanych, tworzenie modeli wyszukiwania informacji, selekcja i wartościowanie dokumentacji elektronicznej i mieszanej (elektronicznej i tradycyjnej), problematyka trwałego przechowywania dokumentów, powstałych w elektronicznych, ale też hybrydowych systemach dokumentacyjnych, bez utraty ich wartości informacyjnej i kontekstowej.

---

i praktyka, [w:] *Archiwa w nauce. Nauka w archiwach*, pod red. D. K. Rembiszewskiej, K.K. Szamryka, Białystok–Łomża 2016, s. 11–23.

¹⁴ Rozważania na temat dzisiejszej kondycji archiwów prof. Halina Robótka kończy konkluzją: „[...] archiwa muszą nadążyć z opracowaniem zasobu tradycyjnego i przygotować się na przyjmowanie e-zasobu. Czyli powinny podjąć próby opracowania zasad gromadzenia, przechowywania, opracowania i udostępniania nowych rodzajów dokumentacji, która niebawem zapuka do archiwalnych drzwi. Wydaje się, że to nie czas na kierowanie zainteresowania na archiwalne obrzeża, nie czas na rozwijanie działalności drugoplanowej, chociaż w pewnym sensie te trendy są zrozumiałe: napływająca do archiwów młoda kadra, w większości bez solidnego archiwalnego przygotowania, chce coś zrobić, zaistnieć, i szuka pola do wykazania się swoją działalnością. A ponieważ archiwistyka nie należy do dziedzin łatwych i przyjemnych, i w jakimś stopniu nie jest dziedziną fascynującą i przynoszącą szybkie efekty, poszukują mniej skomplikowanych dziedzin, które dają szybką satysfakcję, zwłaszcza poza murami archiwów. Stąd zapewne ten pęd do porzucania »pracy u podstaw« i szukania zamienników”. – eadem, *Kilka uwag o funkcjach archiwów*, [w:] *Nowe funkcje archiwów...*, s. 97.

2. Rozwój instytucjonalny archiwów państwowych. W tej sferze główną rekomendacją będą badania w dziedzinie zarządzania archiwami i zasobem archiwalnym, obejmujące takie zagadnienia, jak systemy informatyczne do zarządzania zasobem (dla wszystkich typów współczesnej dokumentacji i jej nośników), rozwiązania w zakresie tzw. systemów inteligentnych budynków w odniesieniu do nowego budownictwa archiwalnego, nowoczesnych metod profilaktyki konserwatorskiej i konserwacji (w tym zastosowania technik cyfrowej rekonstrukcji dokumentów).
3. Metodyka archiwalna, jej ożywienie, a właściwie rekonstrukcja po kilku (czy nawet kilkunastu) latach wyraźnej stagnacji. Nadanie progresywnego impulsu badaniom nad metodami naukowego opracowania zasobu archiwalnego wymaga podjęcia wielu wątków o charakterze interdyscyplinarnym (przede wszystkim informatyki i nauki o informacji). W pierwszym rzędzie wymaga to podjęcia dyskusji o granicach i narzędziach badawczych współczesnej metodyki archiwalnej, z uwzględnieniem wielkiej, o niespotykanej wcześniej skali różnorodności form i typów dokumentacji¹⁵.
4. Rozwój polskiej terminologii archiwalnej i opracowanie nowoczesnego słownika terminologicznego archiwistyki to zadania, którym bezspornie należy się ważne miejsce przy planowaniu prac naukowych archiwów. W tym obszarze zainteresowań badawczych powinny znaleźć się także naukowe podstawy edytorstwa źródeł archiwalnych, głównie źródeł historii najnowszej XX–XXI w., z uwzględnieniem ich nowych form cyfrowych i internetowych.
5. Od kilku lat można zaobserwować szybki rozwój badań interdyscyplinarnych, nazywanych łącznie humanistyką cyfrową bądź historiografią cyfrową. Wkład archiwistyki do tych badań jest niemal niewidoczny. Znacznemu poszerzeniu powinien ulec obszar badawczy archiwistyki cyfrowej, obecnie ograniczony głównie do archiwalnych baz danych i udostępniania cyfrowych kopii dokumentów archiwalnych w Internecie.

Wyzwaniem, równie ważnym co potrzeby badawcze archiwistyki, jest nowa organizacja działalności naukowej archiwów.

Zapoczątkowana w 2016 r. reforma nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce, realizowana ustawą z 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, wniosła znaczące zmiany systemowe we wszystkich dyscyplinach badawczych¹⁶. Prace naukowe archiwów zawsze wspierały wytyczanie kierunków rozwoju archiwów i podbudowywanie działalności praktycznej wiedzą teoretyczną. Bez wątplenia archiwa trwale służyły i służyć będą humanistyce, badaniom

¹⁵ Zob.: *Analiza wskazówek metodycznych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych*, oprac. M. Andrasz-Mrożek, A. Laszuk, A. Makówka, „Archeion” 2013, t. 114, s. 121–147.

¹⁶ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1668, z późn. zm.).

podstawowym, a poszerzanie wiedzy o administracji, kancelariach, ustroju, dokumencie stanowi element poznawania przeszłości. Jednakże, w kontekście działalności naukowej archiwów państwowych, reforma nauki oznacza nie tyle konieczność redefinicji działalności naukowej archiwów, co raczej jej zdefiniowania na nowo.

W obowiązującej obecnie ustawie archiwalnej włączono prowadzenie prac naukowych do zakresu działania archiwów, a nadzór nad tymi pracami – do kompetencji naczelnego dyrektora, z drugiej – ustawodawca nie zdefiniował wprost, co należy rozumieć pod tą działalnością¹⁷. Wspomniane przepisy, zawarte w art. 28 ust. 1 prawa archiwalnego, zostały sformułowane w odmiennych od dzisiejszych warunkach ustrojowych i prawnych i pozostały niezmienione od jego przyjęcia w 1983 r. do chwili obecnej¹⁸. Kontynuacja sposobu postrzegania roli i zadań nauki w archiwach w odniesieniu do aktualnie obowiązujących, lecz archaicznych i nie mających już ścisłych związków z obecną rzeczywistością podstaw prawnych, obarczonych dodatkowo bagażem doświadczeń, pochodzących z okresu międzywojennego bądź Polski Ludowej do 1989 r., nie jest możliwa. Znaczące dla dalszej refleksji są przekształcenia funkcjonowania archiwów, które dokonywały się od lat 90. XX w., w realiach transformacji ustrojowej i porządkowania systemu instytucjonalno-prawnego państwa. Dwa obszary tych zmian miały i mają rzeczywisty wpływ na rozpatrywany problem¹⁹.

Pierwszy związany jest z reformą modelu służby cywilnej (poczynając od ustawy z 18 grudnia 1998 r.)²⁰, w wyniku której praktycznie został zlikwidowany dawny podział na stanowiska urzędnicze i naukowe w archiwach. Dopełnieniem

¹⁷ Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 1983, nr 38, poz. 173, art. 28 ust. 1).

¹⁸ Współcześnie, definiowanie terminu działalności naukowej należy do zakresu prawa o szkolnictwie wyższym. We wspomnianej ustawie z 2018 r., nazywanej również Konstytucją dla Nauki, określono, iż działalność naukowa obejmuje badania naukowe i prace rozwojowe. Do tych pierwszych zaliczono: „1) badania podstawowe rozumiane jako prace empiryczne lub teoretyczne mające przede wszystkim na celu zdobywanie nowej wiedzy o podstawach zjawisk i obserwowalnych faktów bez nastawienia na bezpośrednie zastosowanie komercyjne; 2) badania aplikacyjne rozumiane jako prace mające na celu zdobycie nowej wiedzy oraz umiejętności, nastawione na opracowywanie nowych produktów, procesów lub usług lub wprowadzanie do nich znaczących ulepszeń”. Z punktu widzenia potrzeb działalności naukowej archiwów, ważna wydaje się także definicja prac rozwojowych: „kształtowanie i wykorzystywanie dostępnej aktualnie wiedzy i umiejętności, w tym w zakresie narzędzi informatycznych lub oprogramowania, do planowania produkcji oraz projektowania i tworzenia zmienionych, ulepszonych lub nowych produktów, procesów lub usług, z wyłączeniem działalności obejmującej rutynowe i okresowe zmiany wprowadzane do nich, nawet jeżeli takie zmiany mają charakter ulepszeń” (Dz.U. 2018, poz. 1668, z późn zm., art. 4 ust. 1–3).

¹⁹ Przekształcenia organizacji wewnętrznej archiwów państwowych w okresie powojennym przedstawiła Elżbieta Galik, eadem, *Dokąd zmierzasz archiwistyko? Rozważania na temat kondycji polskich archiwów państwowych w świetle współczesnych tendencji rozwojowych*, [w:] *Archiwistyka między różnorodnością a standaryzacją*, Toruńskie Konfrontacje Archiwalne, t. 3, red. W. Chorąży-czewski, A. Rosa, Toruń 2013, s. 55–103.

²⁰ Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej (Dz.U. 1999, nr 49, poz. 483, z późn. zm.).

zaś tej reformy było uchylenie kilkanaście lat później, w 2010 r. ustawy z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych. W konsekwencji zatrudnianie na etatach nieurzędniczych pracowników naukowych nie mogło być dalej regulowane jej przepisami²¹.

Drugi obszar, to reformy ustroju i systemu organizacyjnego nauki w Polsce, w szczególności zmiany wprowadzone ustawą o instytutach badawczych z 2010 r. oraz ostatnio prawem o szkolnictwie wyższym z 2018 r.²² W ich rezultacie prace naukowe prowadzone przez archiwa znalazły się poza systemem ewaluacji jakości działalności naukowej. Tym samym, pracownicy archiwów państwowych prowadzący badania zostali wykluczeni z systemu oceny ich dorobku naukowego.

Ważną, aczkolwiek nieudaną próbą naprawienia tego stanu rzeczy, wprowadzoną jeszcze przed ostatnimi zmianami z 2018 r., była uchwalona w 2015 r. nowelizacja ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach²³. Najważniejszym efektem nowelizacji było stworzenie archiwom możliwości, jak się następnie okazało pozornej z powodu braku przepisów wykonawczych, zatrudniania pracowników na stanowiskach naukowych (profesora zwyczajnego, profesora nadzwyczajnego, adiunkta i asystenta). Drugą niewątpliwą nowością przyjętych wówczas przepisów było określenie zadań wykonywanych przez pracowników naukowych archiwów, co prawda nie bezpośrednio w ustawodawstwie archiwalnym, lecz w formie odesłania do przepisów innej ustawy.

Regulacje zawarte w nowelizacji ustawy archiwalnej z 2015 r. dotyczące pracowników naukowych pozostały, jak wspomniano, martwym przepisem. Ich wprowadzenie wymagałoby zmiany rozporządzenia Rady Ministrów z 2010 r. w sprawie zasad wynagradzania pracowników niebędących członkami korpusu służby cywilnej zatrudnionych w urzędach administracji rządowej i pracowników innych jednostek. Brak tych zmian uniemożliwia zatrudnianie pracowników naukowych w archiwach i tym samym budowę kadry naukowej archiwów²⁴.

Jaki zatem model organizacyjny działalności naukowej archiwów państwowych byłby najbardziej odpowiedni i jakimi kierować się kryteriami jego ewaluacji? Rzetelna odpowiedź na te pytania wymaga, w pierwszej kolejności, wyjaśnienia kilku wątków o ogólnym charakterze.

---

²¹ Ustawa z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych (Dz.U. 1985, nr 36, poz. 170, z późn. zm.).

²² Zob. przyp. 13.

²³ W art. 40 ust. 2 noweli zaproponowano, że do pracowników naukowych, zatrudnionych zarówno w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, jak i w archiwach państwowych, będą stosowane niektóre przepisy ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych, a w zakresie wynagradzania – przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. oownikach urzędów państwowych.

²⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 lutego 2010 r. w sprawie zasad wynagradzania pracowników niebędących członkami korpusu służby cywilnej zatrudnionych w urzędach administracji rządowej i pracowników innych jednostek (Dz.U. 2010, nr 27, poz. 134).

Pierwsza kwestia jest bardziej uniwersalna. Dotyczy ona współczesnej specyfiki funkcjonowania archiwów państwowych jako instytucji życia publicznego i społecznego. Na przestrzeni ostatnich lat stawały się one coraz bardziej jednostkami administracji publicznej z zadaniami przynależnymi do działań w tej właśnie sferze, w odróżnieniu od roli instytucji naukowo-badawczych, jak to się działo w dużym zakresie niemal przez cały okres międzywojenny i PRL (przynajmniej do lat 80. XX w.). Obecne rozwiązania legislacyjne sytuują archiwa państwowe już ściśle w strukturze administracji publicznej²⁵. Z jednej strony zapewnia to stabilność budżetowego finansowania, a pracownikom daje możliwości awansu w służbie cywilnej, z drugiej jednak mocno ogranicza możliwości prowadzenia na większą skalę działalności wykraczającej poza urzędową. O ile taka aktywność, jak popularyzacja (organizacja wystaw, wydawnictwa popularyzatorskie, akcje informacyjne), współpraca z sektorem pozarządowym czy partycypacja w przedsięwzięciach międzynarodowych, ze względu na swój charakter jest możliwa do prowadzenia bez uszczerbku dla administracyjnej, o tyle działalność stricte naukowa napotyka na wiele ograniczeń. Dotyczą one przede wszystkim spraw formalno-prawnych, o których już była mowa (zatrudnianie pracowników na etatach naukowych), ale też np. braku dostępu do grantów naukowych przyznawanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego²⁶ czy tzw. pomocy de minimis²⁷ itp. Usytuowanie archiwów państwowych ściśle w strukturze administracji publicznej spowodowało zatem, że musiały one dostosować się do nowej rzeczywistości. Wymusiło to m.in. zmianę wewnętrznych warunków funkcjonowania, polegającą głównie na rozbudowie czynności administracyjno-biurokratycznych, takich jak planowanie budżetu zadaniowego, raportowanie mierników z jego wykonania, czy podejmowanie wszelkich działań prowadzących do realizacji celów i zadań zgodnie z przepisami prawa, w sposób efektywny, oszczędny i terminowy, czyli tzw. kontrola zarządcza. Część pracowników dotychczas realizujących zadania merytoryczne, związane z zasobem archiwalnym, otrzymała więc dodatkowe zadania, a część została po prostu przesunięta do czynności administracyjnych. W naturalny sposób wpłynęło to na osłabienie działalności naukowej archiwów.

W powszechnej opinii środowiska włączenie archiwistów do szeregów pracowników służby cywilnej nie zdało egzaminu. Przede wszystkim dlatego, iż większość prac archiwalnych, takich m.in., jak: porządkowanie i opracowanie materiałów archiwalnych, przygotowanie pomocy i środków informacyjnych, konserwacja i restauracja archiwaliów, wymaga od archiwistów szerokiej wie-

²⁵ Ustawa z dnia 5 lipca 1996 r. o służbie cywilnej (Dz.U. 1996, nr 89, poz. 402).

²⁶ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym..., art. 7.1.

²⁷ Pomoc de minimis oznacza pomoc publiczną przyznawaną przedsiębiorcom, zob. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 września 2015 r. w sprawie warunków i trybu udzielania pomocy publicznej za pośrednictwem Narodowego Centrum Nauki (Dz.U. 2015, poz. 1381).

dzy z dziedziny nauk pomocniczych historii, twórczego myślenia, rzetelnego warsztatu pracy naukowej, edytorskiej i in. Nie wiąże się zaś w żaden sposób z urzędowaniem i służbą cywilną. W rezultacie w archiwach ma miejsce odczuwalny niedobór kompetentnych kadr, zajmujących się działalnością naukową, edukacyjną, popularyzacyjną i edytorską.

Druga kwestia – szczegółowa, a bezpośrednio wynikająca z tej pierwszej o charakterze ogólnym – dotyczy samej organizacji prac naukowych w obecnych warunkach formalno-prawnych i finansowych. Czy w ogóle i w jaki sposób prace naukowe uzyskują należne im miejsce w działalności archiwów państwowych. W wypowiedziach publicznych archiwistów pojawiają się postulaty, domagające się przywrócenia prac naukowych, najczęściej jednak bez formułowania propozycji konkretnych rozwiązań. Bardziej zmiernają one w stronę ogólnych sugestii dotyczących stworzenia „warunków” umożliwiających prowadzenie badań przez archiwistów i przywrócenia archiwom państwowym ich funkcji naukowej. Pojawiają się też takie, które sięgają do rozwiązań znanych z przeszłości (np. postulat wznowienia działalności Zakładu Naukowego Archiwistyki, jako komórki Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, koordynującej i wspierającej działalność badawczą archiwów).

Podsumowując tę część rozważań, można stwierdzić, iż odtworzenie potencjału naukowego archiwów państwowych sprzed pół wieku, o którym pisze w niniejszym tomie Dariusz Magier, nie jest w obecnych warunkach możliwe. Biorąc pod uwagę zaniedbania na wspomnianym polu, bardzo trudne wydaje się obecnie szybkie nawiązanie do wysokiego poziomu naukowego, jaki reprezentowały w przeszłości kadry archiwów państwowych. Nie tylko ze względu na dużą fluktuację zatrudnienia, jaka w ostatnich latach dotyka archiwów państwowych, ale przede wszystkim ze względu na fakt, że działalność naukowa podlega zupełnie innym uwarunkowaniom niż działalność administracyjna. Pogodzenie tych dwóch odległych od siebie sfer może pozornie wydawać się niewykonalne.

Wskazane okoliczności nie oznaczają jednak, że nie należy podejmować próby odbudowania potencjału naukowego archiwów państwowych, z uwzględnieniem przede wszystkim nowych potrzeb badawczych archiwistyki, ale też obecnych uwarunkowań prawno-formalnych.

Pierwszy krok w tym kierunku został już wykonany. Najważniejsze czasopismo archiwalne w Polsce zostało umieszczone na liście punktowanej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 70 punktami, a działy wydawnicze Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych i Archiwum Głównego Akt Dawnych uzyskały uprawnienia wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe (z 80 punktami). Umieszczenie czasopisma i archiwów w wykazach punktowanych wydawców naukowych jest zobowiązaniem całego środowiska do potwierdzenia wysokiej wartości naukowej i pozycji we współczesnej humanistyce. Duży udział przypadać będzie w szczególności czasopismu „Archeion”. Powinno ono przejąć rolę pewnego rodzaju kodyfikatora indywidualnych po-

czyniań badawczych archiwistów, inicjując dyskusję i prace naukowe dotyczące najpilniejszych tematów badawczych archiwistyki.

Archiwa państwowe powinny zajmować wysoką pozycję we współczesnej archiwistyce z wielu względów. Z jednej strony to kwestia tożsamości środowiska, w której niebagatelnym czynnikiem identyfikacji społecznej i zawodowej jest wartość naukowa dorobku pracowników merytorycznych archiwów. To także kwestia równego partnerstwa ze środowiskiem uniwersyteckim, zapewniająca przepływ wiedzy i kadr naukowych w obie strony, możliwość podnoszenia kwalifikacji pracowników archiwów poprzez zdobywanie stopni naukowych, jak też oddziaływania na programy kształcenia archiwistów na uczelniach, dostosowujące je do potrzeb i wyzwań praktyki archiwalnej. Jakość kształcenia archiwistów na poziomie wyższym powinna znaleźć się wśród głównych zainteresowań działalności naukowej archiwów. Wydaje się bowiem, że nieadekwatność treści kształcenia na kierunkach archiwistycznych (choć dużo się na tym polu zmieniło w ostatnim czasie) do potrzeb nowoczesnych archiwów jest jedną z przyczyn powierzchowności życia naukowego w archiwach²⁸.

Odnosząc się do perspektyw działalności naukowej archiwów państwowych, rozsądnym na obecną chwilę postulatem organizacyjnym jest zbudowanie płaszczyzny lub forum dyskursu o kierunkach badań nowoczesnej archiwistyki. Spośród zgłaszanych propozycji koordynacyjnych, niewiele obiecująca wydaje się sugestia odbudowy i poszerzenia zakresu kompetencji dotychczasowych, tradycyjnych form organizacyjnych, jakimi są Centralna Komisja Metodyczna i przywrócone komisje metodyczne w archiwach państwowych. To ciało doradcze naczelnego dyrektora powinno skupiać się raczej na proponowaniu konkretnych rozwiązań praktycznych i ich wdrażaniu w codziennej pracy archiwów, a nie służyć jako forum wymiany myśli w rozumieniu prowadzenia dyskursu naukowego.

Nierealnym wydaje się też postulat powołania na nowo komórki naukowo-badawczej w strukturze Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych jako koordynatora i organizatora badań w zakresie metodyki archiwalnej. Prawdziwej i nieskrępowanej debaty naukowej nie można bowiem prowadzić w ramach urzędu obsługującego oficjalny organ administracji rządowej nadzorujący działalność archiwalną w kraju, który z racji swych prerogatyw (np. za pomocą normatywów) wprowadza rozwiązania prawne i organizacyjne. Warto w tym miejscu także przypomnieć, że od 2013 r. w strukturze NDAP funkcjonuje Departament Archiwistyki, który przynajmniej częściowo realizuje zadania dawnego Zakładu Naukowego Archiwistyki.

²⁸ Problemom kształcenia archiwistów na uczelniach wyższych poświęcony był tom 105. za 2003 r. czasopisma „Archeion”. Zmiany w dziedzinie szkolnictwa wyższego i nauki w Polsce w związku z przyjęciem systemu bolońskiego oraz zmian organizacyjnych pod koniec II dziesięciolecia XXI w. wymagają zweryfikowania ówczesnych poglądów na organizację kształcenia archiwistów na poziomie wyższym w Polsce.

Ciekawym i wartym pogłębionej refleksji jest natomiast postulat przyjęcia całkiem nowego modelu organizacyjnego, polegającego na powołaniu ośrodka badawczego, wspólnego dla instytucji działających na polu archiwistyki. Chodzi o instytucję jednocześnie naukową i kształceniową, mającą charakter szkoły archiwalnej. Za wzór organizacyjny mogą tu posłużyć rozwiązania innych krajów zarówno w Unii Europejskiej (Szkoła Archiwalna w Marburgu w Niemczech), w Rosji Instytut Naukowo-Badawczy Biurowości i Archiwistyki, jak i szerzej w świecie, np. Szkoła Archiwalna w New Delhi w Indiach.

Roli koordynatora i inicjatora prac naukowych w dziedzinie archiwistyki powinno podjąć się Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, będące uznaną organizacją środowiskową. Skupia ono przedstawicieli szerokiego spektrum archiwów: państwowych, zakładowych, społecznych i prywatnych oraz ośrodków naukowych archiwistyki. Tym samym Stowarzyszenie predysponowane jest do podejmowania działań integrujących, także w rozumieniu rozwoju naukowego środowiska archiwalnego. Nie bez znaczenia są tradycje i znaczny dorobek SAP w tym zakresie. Działalność naukowo-badawcza mająca prowadzić do rozwijania i propagowania działań sprzyjających rozwojowi archiwistyki i dyscyplin pokrewnych jest jednym z najważniejszych celów statutowych SAP. Konkretnie rozwiązania można zaczerpnąć z doświadczeń amerykańskich, kanadyjskich i australijskich stowarzyszeń archiwistów i menadżerów dokumentacji, takich jak rozwinięte system grantów i stypendiów naukowych, przeznaczonych zarówno dla pracowników archiwów, jak i pracowników naukowych uczelni, a także realizacja samodzielnych projektów badawczych opartych na publicznych programach finansowania nauki.

Oczywiście, zaprezentowane postulaty badawcze archiwistyki i proponowana organizacja przyszłych prac naukowych nie wyczerpują całości podniesionego zagadnienia. Najlepszym i najodpowiedniejszym miejscem dla dalszej dyskusji są łamy czasopisma „Archeion”. Zamieszczone w aktualnym tomie prace, poświęcone niektórym szczegółowym zagadnieniom archiwistyki jako nauki, mogą stanowić zaczątek szerokiej dyskusji nad problemami współczesnego rozwoju polskiej nauki o archiwach i jej potrzeb badawczych, a także organizacji prac naukowych w archiwach. Temu zagadnieniu poświęcony będzie tom 122., którego publikacja planowana jest w 2021 r.

Rozwój badań naukowych w archiwach jest jednym z priorytetów działania naczelnego dyrektora archiwów państwowych w najbliższych latach. Wnioski z zainicjowanej niniejszym artykułem dyskusji środowiskowej nad kierunkami tych działań i ich formami organizacyjnymi wspierać będą wypełnienie ogólnej strategii rozwoju archiwów państwowych na następną dekadę konkretnymi przedsięwzięciami, ideami i rozwiązaniami.

Źródła

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 lutego 2010 r. w sprawie zasad wynagradzania pracowników niebędących członkami korpusu służby cywilnej zatrudnionych w urzędach administracji rządowej i pracowników innych jednostek (Dz.U. 2010, nr 27, poz. 134).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 września 2015 r. w sprawie warunków i trybu udzielania pomocy publicznej za pośrednictwem Narodowego Centrum Nauki (Dz.U. 2015, poz. 1381).
- Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 1983, nr 38, poz. 173, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych (Dz.U. 1985, nr 36, poz. 170, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 5 lipca 1996 r. o służbie cywilnej (Dz.U. 1996, nr 89, poz. 402).
- Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej (Dz.U. 1999, nr 49, poz. 483, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1668, z późn. zm.).

Bibliografia

- Analiza wskázówek metodycznych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych*, oprac. M. Andrasz-Mrozek, A. Laszuk, A. Makówka, „Archeion” 2013, t. 114, s. 121–147.
- Chorażyczewski W., *Uwagi o przedmiocie i problematyce zantropologizowanej archiwistyki*, [w:] *Nowa archiwistyka – archiwa i archiwistyka w ponowoczesnym kontekście kulturowym*, Toruńskie Konfrontacje Archiwalne, t. 4, red. W. Chorażyczewski, W. Piasek, A. Rosa, Toruń 2014, s. 25–37.
- Ciechanowski H., *Działalność naukowa archiwów państwowych w koncepcjach Naczelnych Dyrektorów Archiwów Państwowych w XXI wieku (Artykuł dyskusyjny)*, „Archeion” 2018, t. 119, s. 317–329.
- Ciechanowski H., Żuchowski T., *Działalność naukowa archiwów państwowych w latach 2011–2016*, [w:] *Archiwa, źródła, historia. Prace ofiarowane w siedemdziesiąte urodziny Profesora Władysława Stępniaaka*, pod. red. nauk. E. Rosowskiej, Warszawa 2018, s. 69–79.
- Galik E., *Dokąd zmierzasz archiwistyko? Rozważania na temat kondycji polskich archiwów państwowych w świetle współczesnych tendencji rozwojowych*, [w:] *Archiwistyka między różnorodnością a standaryzacją*, Toruńskie Konfrontacje Archiwalne, t. 3, red. W. Chorażyczewski, A. Rosa, Toruń 2013, s. 55–103.
- Górak A., Magier D., *Selekcja archiwalna jako konstruowanie zasobu źródeł historycznych*, „Archiwa – Kancelarie – Zbiory” 2011, nr 2(4), s. 131–143.
- Grot D., *Eksploracja zasobów archiwalnych jako ponowne wykorzystywanie informacji*, „Archeion” 2016, t. 117, s. 129–189.

- Krzemińska A., *Zabezpieczenie i ponowne wykorzystanie dokumentacji badań naukowych (tzw. surowych danych) – teoria i praktyka*, [w:] *Archiwa w nauce. Nauka w archiwach*, pod red. D.K. Rembiszewskiej, K.K. Szamryka, Białystok–Łomża 2016, s. 11–23.
- Kulecka A., *Użytkownik i jego potrzeby w ewolucji funkcji archiwów*, [w:] *Nowe funkcje archiwów*, pod. red. I. Mamczak-Gadkowskiej i K. Strykowskiego, Poznań 2015, s. 67–83.
- Łosowski J., *Praca naukowa w archiwach i sposoby jej wspierania*, [w:] *Nowe funkcje archiwów*, pod. red. I. Mamczak-Gadkowskiej i K. Strykowskiego, Poznań 2015, s. 97–115.
- Magier D., *Pracownicy archiwów państwowych w 100-lecie ich istnienia. Próba portretu zbiorowego*, „Archiwa – Kancelarie – Zbiory” 2019, nr 10(12), s. 111–122.
- Magier D., Wyniki ankiety „Opracowanie w archiwach państwowych AD 2018”, <http://archiwozofia.com/single-post/2019/07/17/Wyniki-ankiety-Opracowanie-w-archiwach-pa%C5%84stwowych-AD-2018> [dostęp: 14.11.2019].
- Mazur H., *Metodyka archiwalna w czasopiśmie i seriach wydawniczych archiwów państwowych*, [w:] *Wokół metodyki archiwalnej. Księga dedykowana prof. Wiesławie Kwiatkowskiej w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, red. W. Chorążyczewski, A. Rosa, M. Zmudziński, Toruń 2018, s. 95–123.
- Mazur H., *Archiwoznawstwo w XXI wieku – wyzwania, problemy, kierunki zmian*, „Archiwa – Kancelarie – Zbiory” 2018, nr 9(11), s. 125–148.
- Nowożycki B., *Prace nad Polskim słownikiem archiwalnym prowadzone przez NDAP w latach 1974–2008*, „Archeion” 2016, t. 117, s. 103–129.
- Piasek W., „Nowa archiwistyka” – w stronę kulturowej teorii archiwum i archiwaliów, [w:] *Nowa archiwistyka – archiwa i archiwistyka w ponowoczesnym kontekście kulturowym*, Toruńskie Konfrontacje Archiwalne, t. 4, red. W. Chorążyczewski, W. Piasek, A. Rosa, Toruń 2014, s. 11–24.
- Robótka H., *Kilka uwag o funkcjach archiwów*, [w:] *Nowe funkcje archiwów*, pod. red. I. Mamczak-Gadkowskiej i K. Strykowskiego, Poznań 2015, s. 95–97.
- Rosa A., *Funkcja edukacyjna archiwów*, Warszawa 2012.